

УДК 159.923.2

ДИНАМІКА ЖИТТЄВИХ ПРІОРИТЕТІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

кандидат психологічних наук, Столярчук О. А.

Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна, Київ

У роботі розглянуто та диференційовано поняття життєвих цінностей і пріоритетів, охарактеризовано їх специфіку у студентської молоді. Висвітлено та проаналізовано результати емпіричного дослідження життєвих пріоритетів студентів за використання методів анкетування і ранжування. Розкрито зміст динаміки значущості навчально-професійної діяльності, спілкування молодих людей з батьками та друзями під час їх фахового навчання. Встановлено зменшення значущості учіння та посилення пріоритету професійної діяльності студентів. Зафіксовано тенденцію зростання цінностей здоров'я і взаємин з батьками. Результати дослідження важливі для побудови продуктивної навчально-виховної взаємодії викладачів і батьків зі студентами різного віку.

Ключові слова: життєві цінності, життєві пріоритети, юнацький вік, студентство, навчально-професійна діяльність, спілкування.

кандидат психологических наук, Столярчук О. А. Динамика жизненных приоритетов студенческой молодежи / Киевский университет имени Бориса Гринченко, Украина, Киев

В работе рассмотрено и дифференцировано понятия жизненных ценностей и приоритетов, охарактеризовано их специфику у студенческой молодежи. Изложено и проанализировано результаты эмпирического исследования жизненных приоритетов студентов. Раскрыто содержание динамики значимости учебно-профессиональной деятельности, общения

молодых людей с родителями и друзьями во время их профессионального обучения. Установлено уменьшение значимости учебной деятельности и усиление приоритета профессиональной деятельности студентов. Зафиксирована тенденция возрастания ценностей здоровья и отношений с родителями. Результаты исследования важны для построения продуктивной учебно-воспитательной взаимодействия преподавателей и родителей со студентами разного возраста.

Ключевые слова: жизненные ценности, жизненные приоритеты, юношеский возраст, студенчество, учебно-профессиональная деятельность, общение.

PhD in Psychology, Stoliarchuk O. A. Dynamics of life priorities of students / Boris Grinchenko Kyiv University, Ukraine, Kyiv.

The article described and differentiated the concept of life values and priorities, and also characterized its specificity of student's youth. It was also highlighted and analyzed the results of empirical research of life priorities of students. The article disclosed the content of the dynamics of the significance of teaching and professional activities, communication of young people with parents and friends during their professional training. Established reduce the importance of learning and enhance professional activities priority students. Reported growth trend values health and relationships with parents. Results of the exploring are important for building productive educational interaction of teachers and parents with students of all ages.

Key words: life values, life priorities, youth age, students, educational and professional activity, communication.

Вступ. Під час фахової підготовки, яка зазвичай розгортається впродовж юнацького віку, у структурі особистості студента відбувається ряд змін, що становлять основу формування його особистісної та професійної зрілості. Під впливом навчально-професійної діяльності, яка є

провідною для означеного віку, студент оновлює свою особистісну спрямованість, в тому числі й життєві цінності та пріоритети.

Вивчення механізмів формування ціннісних орієнтацій в ході особистісного становлення, їх ролі в структурі спрямованості, значення цілеспрямованого виховного впливу в укладанні адекватних ціннісних орієнтацій підростаючого покоління висвітлено в роботах таких російських і вітчизняних дослідників, як Б. Г. Ананьєв, Г. М. Андрєєва, І. Д. Бех, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, О. В. Зазимко, О. В. Киричук, Г. С. Костюк, І. С. Кон, О. М. Леонтьєв, В. А. Крутецький, О. В. Петрунко, С. Л. Рубінштейн, Г. К. Радчук, В. В. Рибалка, М. І. Чаїнська, Н. В. Чепелева, та інші. Радянський класик психологічної думки Б. Г. Ананьєв стверджував, що юнацький вік є сенситивним періодом засвоєння духовних цінностей [1, с. 58]. За словами іншого російського психолога – І. С. Кона – одним із головних новоутворень юнацького віку є відкриття особистістю свого внутрішнього світу і зростання потреб в досягненні духовної близькості з другою людиною [2, с. 42].

Водночас категорія життєвих цінностей юнацтва є досить динамічною, оскільки відображає стрімкі зміни українського суспільства. Вбачаємо, що на тлі цих змін наукове вивчення життєвих цінностей та пріоритетів сучасних студентів є актуальним для продуктивної взаємодії з ними викладачів в умовах навчально-виховного процесу ВНЗ. Доречно враховувати, що життєві пріоритети студентів можуть змінюватись під час фахового навчання навіть за умови стабільності їх цінностей, що і стало предметом вивчення. Таким чином, **метою статті** є висвітлення й аналіз результатів емпіричного дослідження динаміки життєвих пріоритетів студентів під час їх фахового навчання.

Життєві цінності – це основні життєві орієнтири, котрі детермінують спрямованість та зміст діяльності людини в різні вікові періоди. Близькою до цього поняття є категорія життєвих пріоритетів, які тлумачимо як

сукупність найважливіших життєвих цінностей, які визначаються актуальними для особистості потребами і зумовлюють найбільшу активність для їх задоволення. Тобто, для особистості можуть бути цінними сфера здоров'я і естетичного задоволення, але в умовах хвороби пріоритетом стає саме цінність здоров'я та його відновлення.

Наші попередні дослідження засвідчили, що студентський період є дуже важливим у процесі формування ціннісних орієнтацій завдяки самовизначенню, професійному навчанню і початковій самопрезентації особистості. Також встановлено, що попри суперечливість формування світогляду в юнацькому віці, опитані студенти мають в цілому адекватну загальнолюдським та українським національним моральним нормам систему цінностей, сприятливу для здійснення майбутньої професійної діяльності [3, с. 482]. Провідними термінальними цінностями виявлено дружбу, здоров'я та щасливу сім'ю, а інструментальними – життєрадісність, відповідальність та чесність, щирість [3, с. 480]. Ці дані співзвучні з дослідженнями О. В. Зазимко, яка виявила тенденція щодо орієнтації сучасної молоді на суб'єктивне теперішнє, що відслідковується у породженні смислів щодо життєвих цінностей «розвиток», «розваги», «творчість», «життєва мудрість». За словами вищезначеного психолога, найбільш складними для осіб юнацького віку в плані насичення власними смислами є життєві цінності «свобода» та «сімейне життя» [4, с. 93].

Результати дослідження П.І. Драгой життєвих стратегій учнівської молоді та ціннісного компонента показали, що в побудові плану свого життя молодь найчастіше орієнтується на такі цілі, як особистісне зростання, здобуття прихильності та любові, кар'єрні досягнення, побудова міжособистісних відносин та спілкування, прагнення до автономності, безпеки та захищеності [5, с. 107].

У межах предметного дослідження життєвих пріоритетів студентів для визначення ступеня емоційної ваги їх базових аспектів життя нами було

укладено та апробовано методику самооцінки значущості головних життєвих аспектів юнацтва. В змісті методики фігурують такі аспекти, як навчання; спілкування з друзями; стосунки з батьками; плани, задуми на майбутнє; стан здоров'я; романтичні стосунки; інтереси та хобі, дозволя, відпочинок. Процедура самооцінки значущості цих аспектів за 10-бальною шкалою дозволила відстежити як пріоритети конкретного досліджуваного, так і, за використання методу ранжування, з'ясувати загальні тенденції емоційної ваги вищезначених аспектів щодо всієї вибірки студентів. В ході дослідження було залучено студентів першого та третього курсів, а також магістрантів п'ятого курсу філологічних спеціальностей у загальній кількості 319 осіб.

Кількісний аналіз результатів використання методики самооцінки значущості базових життєвих аспектів дозволив побудувати рейтинг пріоритетів опитаних, який поданий у табл. 1.

Якісний аналіз даних засвідчує факт значущості навчання, спрямованого на здобуття професії, оскільки воно займає провідне місце у житті опитаних першокурсників, що підтверджує перша рейтингова позиція цієї сфери. Для студентів третього курсу значущість учіння несуттєво послаблюється, про що свідчить друга позиція рейтингу. Цей факт узгоджується з науковими

Таблиця 1

Зведені дані дослідження життєвих пріоритетів студентської молоді

№ з/п	Сфери життя	1 курс		3 курс		5 курс	
		Середній показник (у балах)	Рейтингова позиція	Середній показник (у балах)	Рейтингова позиція	Середній показник (у балах)	Рейтингова позиція
1	Навчання	8,73	1	8,41	2	7,88	5
2	Спілкування з друзями	8,59	2	8,58	1	7,29	6

3	Романтичні стосунки	8,11	3	7,79	4	8,35	3
4	Стосунки з батьками	7,92	4	8,30	3	8,82	1
5	Плани, задуми на майбутнє	7,36	5	7,36	6	8,03	4
6	Інтереси та хобі	7,12	6	7,52	7	6,75	7
7	Стан здоров'я	7,03	7	7,70	5	8,52	2
8	Розваги, відпочинок	6,84	8	6,94	8	6,41	8

твердженнями про навчально-професійну діяльність як провідну для юнацького віку. Однак, на нашу думку, значущість навчання сприймається студентами першого курсу більше на раціональному рівні, ніж на емоційному. Натомість, спілкування з друзями несе для опитаних не прагматичний, а довірливо-інтимний характер. Цим і пояснюється домінуюча позиція цього аспекту життя у рейтингу першокурсників, та друге місце щодо третьокурсників. Магістранти ж відобразили тенденцію суттєвого зменшення вагомості для них навчання, що пов'язано зі зростанням провідної ролі професійної діяльності.

Цікавим виявився факт суттєвої важливості взаємин юнаків з батьками: четверта позиція рейтингу щодо першокурсників, а також третє місце у студентів третього курсу, що перевищує навіть значущість романтичних стосунків для них. Тенденція зростання вагомості взаємин молодих людей з батьками посилюється й щодо магістрантів (перша позиція рейтингу). Очевидно, батьки є не тільки джерелом фінансового забезпечення хлопців та дівчат, а й надають їм інформаційну та моральну підтримку. Втім, не знецінюється й роль стосунків з протилежною статтю у респондентів, оскільки ця сфера займає третє місце щодо студентів першого і п'ятого курсів та четверте щодо третьокурсників. За словами М.В. Савчина,

особливо цінуючи дружбу з дорослими, молоді люди усе-таки прагнуть дружити з ровесниками [6, с. 249].

Стан здоров'я відобразив середньостатистичні показники по вибірці студентів першого і третього курсів, оскільки у частини опитаних він займає домінуючі позиції, будучи оціненим у 9 чи й 10 балів, а дехто відвів йому скромне місце, позначивши 2, 3 чи 5 балами. У першому випадку, напевно, студенти вже мають проблеми з власним здоров'ям, тому й встигли оцінити його базову життєву цінність. Інші опитані допоки насолоджуються його наявністю, тому сприймають як даність, не переймаючись вагомістю хорошого самопочуття. Натомість магістранти вже суттєво переймаються своїм соматичним здоров'ям та фізичним самопочуттям, що засвідчує друга рейтингова позиція.

Заслуговує на увагу, що плани, задуми на майбутнє як життєвий аспект студентів першого і третього курсу не відобразились у їх домінуючих цінностях (п'ята шоста позиція рейтингу). Ми тлумачимо цей факт через призму соціального статусу досліджуваних, у яких проблеми професійного вибору залишилися позаду, а перспективи завершення навчання та пошуку роботи ще попереду. Однак у магістрантів значущість планів і задумів на майбутнє зростає, що вочевидь пов'язано з наближенням перспектив завершення фахового навчання.

Завершують рейтинг життєвих цінностей дещо суміжні аспекти – інтереси та відпочинок, на які, за словами опитаних, у них залишається надто мало часу, що й зумовлює їх невисоку значущість на даному етапі життя.

Висновки

Отже, результати дослідження значущих для студентської молоді аспектів їх життя виявили два пріоритети – спілкування та навчання. Учіння, спрямоване на здобуття професії, як провідна діяльність поступово втрачає свою значущість в ході фахового навчання студентів, поступаючись

власне професійній діяльності у магістрантів. Зафіксовано тенденцію зростання цінності здоров'я та посилення значущості взаємин з батьками.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виявленні гендерних відмінностей життєвих пріоритетів студентської молоді.

Література:

1. Ананьев Б. Г. *Человек как предмет познания* / Б. Г. Ананьев – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
2. Кон И. С. *Психология ранней юности: Книга для учителя* / И. С. Кон. – М.: Просвещение, 1989. – 255 с.
3. Столярчук О. А. *Психологічні аспекти формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів* / О. А. Столярчук // *Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / [за ред. С. Д. Максименка]. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2008. – Т. X. – В. 7. – С. 473-482.
4. Зазимко О. *Формування життєвих цінностей у юнацькому віці: психологічні особливості* / Оксана Зазимко // *Вісник КНТЕУ*. – 2012. – №4. – с. 89-104.
5. Драгой П. І. *Ієрархія життєвих цінностей та стратегій сучасної української молоді* / П.І. Драгой // *Грані*, 2014. – 4. – С. 103-108.
6. Савчин М. В. *Вікова психологія: навч. посіб.* / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – К.: Академвидав, 2009. – 360 с.

References:

1. Anan'ev B. G. *Chelovek kak predmet poznaniya* / B. G. Anan'ev – SPb.: Piter, 2001. – 288 s.
2. Kon I. S. *Psikhologiya ranney yunosti: Kniga dlya uchitelya* / I. S. Kon. – M.: Prosveshchenie, 1989. – 255 s.

3. Stoliarchuk O. A. *Psykhologichni aspekty formuvannia tsinnisnykh oriientsatsii maibutnikh pedahohiv* / O. A. Stoliarchuk // *Aktualni problemy psykhologii: Psykhologhiia navchannia. Henetychna psykhologhiia. Medychna psykhologhiia: zb. nauk. pr. In-tu psykhologii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy* / [za red. S. D. Maksymenka]. – K.: DP «Informatsiino-analitychne ahentstvo», 2008. – T.10. – V. 7. – S. 473-482.
4. Zazymko O. *Formuvannia zhyttievikh tsinnostey u yunatskomu vitsi: psykhologichni osoblyvosti* / Oksana Zazymko // *Visnik KNTYeU*. – 2012. – №4. – S. 89-104.
5. Drahoy P. I. *Iyerarkhiya zhyttyevykh tsinnostey ta stratehiy suchasnoyi ukrayins'koyi molodi* / P. I. Drahoy // *Hrani*, 2014. – 4. – S. 103-108.
6. Savchyn M. V. *Vikova psykhologiya: navch. posib.* / M. V. Savchin, L. P. Vasilenko. – K.: Akademvydav, 2009. – 360 s.